

דף מח

בענין תפילה בבית פרטי

והגם ששני הלכות הנ"ל דומין זה לזה, מ"מ יש ביניהם חילוק לדינא, שבבהכ"נ של אותה העיר, אף אם עבר ואסר, אין איסורו כלום, אכן במי שהשאל ביתו להקהילה, הגם שיש חרם דרבינו גרשום שלא לאסור אדם מלהתפלל שם, אכן עי' בביה"ל (שם ד"ה אינו) שאם עבר ונדר חל נדרו, וז"ל "אי עבר ואסר אסור כו' אלא דאינו רשאי לעשות כן מצד החרם כו', ומה דאיתא בסעיף ט"ו דאם אסר אינו כלום, וגם שם הוא התקנה, אפשר דשם היתה התקנה כן, ומ"מ צ"ע". ועי' במאמר מרדכי (סי' ו) שביאר החילוק, שבביהכ"נ של אותה העיר כולם שותפים בו, וכיון שתקנו שאין לא' לאסור חלקו על חבירו, ממילא כן דעתם של השותפים בזה, משא"כ בבית שלו, שסוף סוף הבעלות הוא שלו, ורק אסור מצד תקנת רבינו גרשום.

ובדין זה דתקנת רבינו גרשום, עי' בביה"ל (שם ד"ה לאסרה) שזהו דווקא אם אין בעיר עוד ביהכ"נ, אכן "אם יש ביהכ"נ אחרת באותה העיר יכול לאסרה, דבשלמא כשאין ביהכ"נ אחרת מה יש לו לאותו יחיד למעבד וישאר בלי תפילה בצבור, והרי זה האוסרו מכשילו ומונעו מתפלת צבור, משא"כ כשיש ביהכ"נ אחרת". והביא דבר זה בשם המר"ש דובאן, וכן הביא רעק"א בהגהות לשו"ע. אכן הביה"ל עצמו מצדד שלפי הטעם שהביא במשנ"ב, משום כיסופא של אותה האיש, אפשר שאפילו כשיש מקום אחרת להתפלל אסור, וז"ל "ולפי מה שכתבנו טעם התקנה במשנ"ב אין דינו מוכרח".

היוצא מזה, שיש מחלוקת בין רעק"א והמשנ"ב אם טעם התקנה הוא משום מניעת תפילה בצבור או מחמת כיסופא. ולכא' לב' טעמים מותר לאסור אשה, שאינה חייבת בתפילה בצבור וגם אין כיסופא. וכן נקט בשבות יעקב (ח"ג סי' נד), שיכול לאסור על אשה שלא תבוא לביתו להתפלל.

המשנה מחלק בין דבר של עולי בבל לבין דבר של אותה העיר, שבדבר של עולי בבל אם ב' אנשים נדרו הנאה זה מזה מותרים ליהנות, אכן בדבר של אותה העיר כמו ביה"כ ותיבה, אסורים ליהנות. והר"ן ביאר טעם האיסור, דהוי כל אחד מאנשי העיר שותף בדברים אלו. ומבואר במשנה, שיכול אדם לאסור על חבירו את חלקו בביה"כ, וממילא אסור לחבירו ליהנות ממנה. ונפסק דין זה בשו"ע (יו"ד סי' רכד סעי' א) וז"ל "הריני עליך חרם ואתה עלי שניהם אסורים ליהנות זה מזה כו', ואסורים בדברים שהם בשותפות לבני אותה העיר כמו בית הכנסת והתיבה והספרים".

אכן עיי"ש בדברי הש"ך (ס"ק א) שנקט שזהו רק מעיקר הדין, אך כבר תקנו בתי הדינים שאין אדם יכול לאסור חלקו מבית הכנסת וספרים על חבירו, וז"ל הש"ך "היינו מדינא אבל מצד התקנה כתב הבית יוסף בשם הארחות חיים שהורו הראב"ד וכל חכמי דורו שאין אדם יכול לאסור חלקו מבית הכנסת ולא מספרים, ואם אסר אין איסורו איסור". וכן באמת נפסק בשו"ע (או"ח סי' קנג סעי' טו) וז"ל "אין אדם יכול לאסור חלקו מבית הכנסת ולא מהספרים ואם אסר אינו כלום". וקצת צ"ע על השו"ע, למה סתם בהלכות נדרים כמו עיקר הדין, ולא הזכיר הוראת הבתי דינים, ואילו בהלכות בית הכנסת פסק כהוראת הבתי דינים. וצ"ע.

יש לעיין במי שהשאל ביתו לקהילה להתפלל שם בקביעות, אם יכול לאסור חבירו מלהיכנס שם להתפלל. דין זה מובא ברמ"א בהל' נדרים (יו"ד שם) ובשו"ע בהל' בית הכנסת (או"ח שם סעי' טז) וז"ל "מי שהשאל ביתו לביהכ"נ ויש לו מריבה עם א' מבני הקהל אינו יכול לאסרה אא"כ יאסרנה לכל הקהל כאחד". ועיי"ש במשנ"ב (ס"ק פח) שדין זה הוא מחרם דרבינו גרשום, וביאר טעם התקנה, "דחששו לבזיון דההוא גברא".